

PRIMAVERA VISUAL: UNA HISTÒRIA DE CIÈNCIA I ART

AGUSTÍN LÓPEZ

CEHIC-UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA.

Mapes, paisatges, gràfics, fotografies, espectres químics, radiografies, models d'ADN, simulacions computeritzades, traces de partícules elementals... La ciència produeix una gran quantitat de representacions visuals sense les quals no es poden comprendre les pràctiques científiques. L'estudi de la cultura visual de la ciència és, doncs, un repte fonamental per comprendre la creació i l'evolució del coneixement al llarg del temps. Aquest desafiament fou entomat per la 6a Escola Europea de Primavera d'Història de la Ciència i Popularització celebrada entre el 21 i el 23 de maig a Maó. Investigadors i estudiants de diferents nacionalitats i disciplines es van reunir a l'Institut Menorquí d'Estudis (IME) per aprofundir en l'anàlisi de les imatges en ciència, tecnologia i medicina. A més de l'IME, la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica (SCHCT), l'European Society for the History of Science (ESHS) i el Centre d'Història de la Ciència (CEHIC) de la Universitat Autònoma de Barcelona van recolzar aquest esdeveniment coordinat per Josep Simon i Alfons Zarzoso. Les jornades van oferir tres conferències d'experts internacionals sobre cultura visual, tres tallers i, conseqüentment amb el contingut de l'escola, una sessió de pòsters. Un programa ambiciós quant a temàtica i abast històric que desgranarem a continuació, seguit d'algunes reflexions sobre l'impacte de la cultura visual en la història de la ciència després de tres dies d'immersió en aquest àmbit.

Els tres ponents principals van afrontar amb les seves xerrades periòdes i enfocaments molt variats. Daniela Bleichmar, de la Universitat

del Sud de Califòrnia, va obrir l'Escola amb la ponència «Visual Epistemology and Multimedia Knowledge in Early Modern Science», on analitzà les característiques dels mapes administratius de l'Imperi Espanyol a l'Amèrica del segle XVIII, formats per textos i dibuixos. L'estudi d'aquestes representacions mostra la col·laboració entre científics, il·lustradors i indígenes, així com la importància de les imatges com a transmissores de coneixement. El segon ponent va ser l'historiador de la Universitat de Cambridge Nick Hopwood, amb una sòlida reconstrucció de la vida d'una sèrie d'imatges d'embrions. Un recorregut històric des de la seva creació per Ernst Haeckel al segle XIX, fins a la seva reutilització contemporània. «Copying Pictures, Making Icons: from Alleged Forgeries to Textbook Illustration» és un cas paradigmàtic per entendre per què algunes imatges desapareixen ràpidament i altres, com les de Haeckel, sobreviuen durant dècades i es converteixen en autèntiques icones del coneixement, tot superant les acusacions de frau que el van envoltar. L'últim ponent va ser Klaus Hentschel, de la Universitat de Stuttgart, amb la conferència «Towards a Comparative History of Visual Science Cultures». Hentschel, amb el seu estil emfàtic, i basant-se en el seu estudi del desenvolupament de l'espectrografia del segle XIX, va ressaltar la importància de la prosopografia de comunitats científiques, defensant l'estudi de les biografies com una eina per explicar el desenvolupament visual de cada especialitat.

D'altra banda, vuit estudiants postdoctorals, seleccionats entre més de 60 candidatures, van protagonitzar el taller principal de l'escola. Els seus articles van circular prèviament entre els assistents i van ser sotmesos als comentaris dels tres ponents i al debat públic amb la resta d'assistents. L'objectiu va ser polir els treballs per preparar un número especial de la revista d'història de la ciència *Endeavour*. En aquesta sessió un dels articles destacats va ser el de Mirjam Brusius de la Universitat de Cambridge sobre la balbucejant introducció de la fotografia en l'arqueologia del segle XIX, molt allunyada de la imatge d'objectivitat que envolta aquesta pràctica en l'actualitat. Tant aquest taller com la sessió de pòsters van mostrar les nombroses opcions que es poden obrir en posar el focus en les representacions visuals durant l'anàlisi històrica. Com a exemple d'aquest ventall es podria ressaltar l'article d'Aaron Wright (Universitat de Toronto) sobre la influència dels diagrames de Penrose en el desenvolupament de la teoria de la relativitat general, el treball de Tom Schilling (MIT) sobre la rellevància de la geoinformàtica en l'acceptació de les exploracions d'urani a l'Àrtic durant el segle XX o la recerca de José Ramon Marcaida (CSIC), presentada en format pòster, sobre les diferents representacions, amb peus i sense peus, de l'au del paradís durant l'edat moderna. Els altres dos tallers van ser oberts a tot el públic: una sessió lliure on es proposava presentar imatges per discutir-les amb la resta de participants i, finalment, un taller dirigit per Nick Hopwood sobre com abordar l'estudi dels models tridimensionals en la ciència.

Amb tots aquests arguments, l'Escola va deixar patent la rellevància de la cultura visual per entendre les pràctiques científiques. Com es podrien explicar els mapes del segle XVIII estudiats per Daniela Bleichmar sense conèixer les convencions, moltes vegades de caràcter artístic, que s'empraven? Es podrien comprendre aquests mapes o altres representacions vi-

suals com els atlas del segle XIX sense aprofundir en les complexes relacions entre científics, il·lustradors i els seus editors? S'encertaria el valor científic de les incipients fotografies sense adonar-se de les limitacions tècniques dels primers daguerreotips? Es podria explicar el desenvolupament de disciplines com l'embriologia o la geologia sense valorar el rol de les imatges en la seva comunicació i comprensió? L'escola va respondre aquestes preguntes sobre la història del coneixement i va obrir moltes altres incògnites on sembla que l'estudi de les representacions visuals i l'apropament a altres disciplines com la història de l'art tenen molt a dir.